

Ситник Світлана Володимирівна

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень

ім. І. Ф. Кураса НАН України (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-3035-1998>

e-mail: abmis@ukr.net

Іщенко Олена Миколаївна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-3832-2403>

e-mail: ishchenko_o@knu.ua

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Резюме

Стаття присвячена науковому обґрунтуванню концептуальних засад політики формування європейської ідентичності. Вона, на наш погляд, є одним із найбільш показових прикладів упровадження інструментів доказової політики, застосування науки у прийнятті політичних рішень серед усіх інших європейських політик. Дослідницькі проєкти фінансовані Європейською Комісією були складовою процесу інтелектуального проєктування політики.

Вважаємо, що саме завдячуючи науковим дослідженням, попри складність самого явища «ідентичність», нетиповість урядових політик, на сьогодні доведена не лише потужність «ідентичності» як ресурсу спроможного розв'язувати цілий ряд проблем суспільного розвитку, а й визначені найбільш ефективні механізми та інструменти її реалізації. Політична ціль щодо формування європейської ідентичності має складний механізм, кожен з її вимірів реалізується через культурну, освітню, молодіжну, регіональну політики ЄС. Концептуалізація політики формування європейської ідентичності здійснювалася на основі розвитку інституційних засад, формування політичних, економічних, правових інститутів, створення політико-

правових основ для реалізації політики стимулювання та підтримки розвитку європейських соціальних і культурних практик.

Ключові слова: ідентичність, європейська ідентичність, політика європейської ідентичності, інституціоналізація політики європейської ідентичності, доказова політика.

Вступ

Вивчення колективних ідентичностей на сьогодні займає особливе місце як у царині фундаментальних, так і прикладних досліджень гуманітарних та соціально-поведінкових наук. Більш того проблема їх формування наразі творить політичний порядок денний урядових структур. У даний час європейські інституції накопичили значний досвід з формування багаторівневої системи колективних ідентичностей. Політика формування європейської ідентичності може розглядатися як приклад політичного цілепокладання та ціледосягнення, попри те, що вона має як позитивні результати, так і окремі невдачі. Для України досвід є важливим не лише в контексті її євроінтеграційних спрямувань, а й у зв'язку застосовуваних підходів до формування політик саме такого типу. І це не про прості рішення у розв'язанні надскладних суспільних проблем, а про потужну підготовку, створення системи інтелектуального забезпечення розробки політики.

Метою цієї статті є визначення концептуальних засад політики європейської ідентичності на основі здійснення аналізу інституціональних засад і механізмів її формування, а також виокремлення досвіду, який можливо та доцільно поширити на вітчизняні практики з розробки політики. Для досягнення мети окреслено такі завдання: дослідити особливості інституціоналізації політики формування європейської ідентичності; розкрити сутність та зміст концептуалізації політики формування європейської ідентичності; окреслити інструменти та механізми, які можуть використовуватися для розробки концепту політик з розвитку колективних ідентичностей в Україні.

Методи дослідження

Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення політологічної теорії, теорій публічного управління та публічної політики, наукові здобутки вітчизняних і зарубіжних науковців з даної проблематики. Серед базових методів, що сприяли отриманню наукових результатів варто виокремити: системний аналіз, який використано для вивчення механізму прийняття рішень європейськими інституціями щодо формування європейської ідентичності; метод формально-логічного аналізу, який застосовувався для опрацювання нормативно-правової бази ЄС та дозволив виокремити інституційні засади політики формування європейської ідентичності; методи: системний, ситуаційний, аналізу і синте-

зу для визначення етапів формування політики європейської ідентичності в контексті інституційного розвитку ЄС.

Результати дослідження

Розширення ЄС і приєднання нових членів, яке відбувалося протягом 2004–2013 рр., зумовило розвиток публічного політичного та наукового дискурсів щодо наднаціональної ідентичності, теоретичного обґрунтування природи, джерел європейськості та концептуалізацію політики європейської ідентичності для її подальшої легітимізації. Потрібно відзначити, що теоретичне підґрунтя для здійснення подальшого аналізу формувалося нами не лише на дослідженнях останніх років, а й більш раннього періоду, оскільки науковці йшли «по гарячих слідах» євроінтеграційних процесів, безпосередньо оцінюючи реалії, і саме їх доробок є цінним для вивчення політики формування європейської ідентичності. Так, проблеми концептуалізації європейської ідентичності в контексті аналізу механізмів її формування подано у наукових працях Стефані Бергбауер [1], Лінн Джемісон [2], Роджерса Брубейкера та Фредеріка Купера [3], Угура Текінера [4]. Ряд досліджень присвячено створенню моделі європейської ідентичності. Так Маріка Лерч запропонувала двовимірну модель європейської ідентичності та визначила Хартію з прав людини як елемент політики ідентичності [5]. Питання політики ідентичності розглянуто також у дослідженні Лізи Цалікі, яка стверджує, що пошук Європейською Комісією нової спільної ідентичності артикулює «нову політику культурної приналежності» та є спробою «конструювати» своїх громадян. [6]. Потрібно відзначити, що багато науковців початку – середини 2000-х років була залучена до реалізації урядових дослідницьких проєктів. Так група вчених: Роберт Міллер, Маркієта Домецька, Дірк Шубоц та Марушка Свашек представили наукові результати проєкту з вивчення еволюції європейської ідентичності [7]. Політика щодо розвитку ідентифікації громадян ЄС також застосовувалася з метою надання додаткової легітимності та підтримки самому ЄС. Однак, як стверджують окремі вчені [8, с. 4], питання, яку користь політика ідентичності мала для євроінтеграційних процесів, залишається відкритим. Більш того, вказують на те, що навіть саме очікування від такого цілепокладання є сумнівним, оскільки питання природи Європейського Союзу, як державного устрою, є невизначеним і відноситься до рівня політичних дискусій. Однак, як показує практика, політика формування європейської ідентичності активізувалася у періоди міграційної та економічної криз. З допомогою безлічі програм, що реалізовувалися інституціями ЄС для формування європейської ідентичності, налагоджувалася комунікація європейського уряду зі своїми громадянами.

Щодо вітчизняного поля наукових досліджень, то варто відзначити, що тема ідентичності вже протягом тривалого часу викликає неабиякий

інтерес в царині гуманітарних та соціально-поведінкових наук, зокрема політологічного напрямку. Методологічні підходи до означення поняття «ідентичність», її структури висвітлено у працях Л. Нагорної [9], М. Рябчука [10]. Аналіз ідентифікаційних процесів в ЄС у контексті дослідження шляхів формування цивілізаційної ідентичності представлено у науковому доробку авторського колективу дослідників ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України [11, с. 42–43]. Механізм процесів актуалізації ідентичності розкрито у дослідженні О. Рафальського [12, с. 281–323]. В. Кулик розглядає вплив медійного дискурсу на змінювання ідентичностей [13]. Варто зазначити, що формування комунікативного простору є одним із найбільш затребуваних напрямів досліджень для генерування політик в ЄС. Аудіовізуальні продукти, медіа виступають потужними інструментами конструювання європейської ідентичності. Зокрема в ЄС, наприклад, реалізовувалася програма «ЗМІ та громадянство: транснаціональні телевізійні культури, які формують політичну ідентичність в Європейському Союзі» [14].

З приводу проблеми політики формування європейської ідентичності, то науковий доробок вітчизняних вчених не настільки потужний як з вивчення структури та механізмів утворення колективних ідентичностей. Серед праць варто виокремити дослідження Л. Нагорної з вивчення компонентів політики ідентичності [15], а також аналіз механізмів реалізації політики ідентичності в ЄС авторства Н. Пелагеші [16].

Результати вказаних наукових досліджень є вагомим здобутком для обґрунтування концептуальних засад політики формування європейської ідентичності. Проте наукове осмислення розробки, впровадження політики формування європейської ідентичності, яка вирізняється її цільовою складністю, ще потребує належної уваги дослідників. Аналіз інституціональних механізмів, які забезпечують ефективність цієї політики потребує постійного наукового моніторингу. Зазначимо, що методологічний підхід «концептуалізації» у цьому дослідженні нами використовувався як науковий інструмент узагальнення управлінського досвіду щодо формування відповідної політики. Такий підхід, на наш погляд, є найбільш продуктивним у виокремленні тих результатів і досвіду європейської політик, які можуть бути впроваджені в Україні, зокрема для створення адаптованих концептуальних матриць з розробки політик.

Формування основ політики європейської ідентичності, з нашої точки зору, є невід'ємною складовою процесів інституціоналізації Європейського Союзу. А ці процеси розпочалися задовго до офіційного оформлення ЄС як політичного утворення. 9 травня 1950 року міністром закордонних справ Франції Робертом Шуманом була представлена декларація [17], у якій пропонувалося створити Європейське об'єднання вугілля і сталі. Звісно не лише майбутні економічні вигоди, що мали бути отримані підписантами від об'єднання зусиль з виробництва вугілля та сталі, стали основною

спонукою до такої дії. За цим стояли далекоглядні наміри здолати історичне суперництво між Францією та Німеччиною і, як наслідок, запобігти формуванню будь-яких політико-економічних передумов для повторення війни на європейському континенті. Європейська ідея об'єднаної Європи у 50-х роках ХХ століття набуває реального втілення, шляхом формування інституційних засад загальної політики утворених спільнот та започаткування європейського інтеграції. Паризький договір про Європейське Об'єднання Вугілля й Сталі (ЄОВС) підписаний 8 квітня 1951 року, поклав початок створенню європейської спільноти вугілля та сталі. Держави підписанти (Франція, Західна Німеччина, Італія, Нідерланди, Бельгія та Люксембург) заявили про відмову від багатівікового суперництва і висловили прагнення до об'єднання своїх основних інтересів. Суспільні інтереси, які мають знайти своє вираження у спільній політиці, спонукали європейські держави до розвитку європейської спільноти шляхом подальшої інституціоналізації. Вже у 1957 році були підписані Римські договори про заснування Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії, які мали закласти основи «все більш тісного союзу» між народами Європи. Договір про заснування Європейського економічного співтовариства створив спільний ринок, заснований на вільному русі товарів, людей, послуг, капіталу. Структурні можливості, які він відкривав для громадян ЄС, у подальшому зіграють свою вагому роль в оформленні системи прав і привілеїв членів європейської спільноти. Незважаючи на те, що умови поширювалися на шість членів-підписантів договору, Європейське економічне співтовариство заявило про взяття на себе відповідальності за майбутнє Європи, закликала інші народи Європи об'єднати свої ресурси для збереження, зміцнення миру та свободи, і, якщо вони поділяють цей ідеал, приєднатися до них у цих зусиллях. Окремі дослідники, зокрема Лінн Джемісон [2] вважають, що про європейську ідентичність як складову політики, почали говорити лише у 70-х роках, до цього обмежувалися лише поняттям «євроінтеграція». В останній вбачався інструментальний потенціал для посилення безпеки післявоєнної Європи. Натомість автори статті вважають, що політика формування європейської ідентичності започаткована саме підписанням Паризького та Римського договорів, які винесли на політичний порядок денний питання формування Об'єднаної Європи. Вважаємо, що 50-ті- початок 60-х років — це період напрацювання предикторів політики формування та розвитку європейської ідентичності — реалізації прагнення до створення все більш згуртованого союзу народів Європи та рух до Об'єднаної Європи, шляхом створення спільних для Європейських Співтовариств інституцій; визначення необхідності формування колективного «ми», як умови подальшої європейської інтеграції. Також і просування стратегічних наративів «напрямок спільної долі для всіх» (Паризький договір 1951 р.), і «спільна відповідальність, за майбутнє

Європи» (Римський договір 1957 р.). У 70–80-ті роки — це інституціоналізація політики європейської ідентичності як форми інтеграції системи політики Європейського Співтовариства та його ціннісно-смыслового самовизначення. Копенгагенська концепція європейської ідентичності (1973 р.) [18] не лише окреслила основні елементи європейської ідентичності, а й ознаменувала перехід політики від економізації євроінтеграційного процесу до необхідності утвердження суспільства, європейська ідентичність якої побудована на засадах представницької демократії, верховенства права та соціальної справедливості, поваги до прав людини. Копенгагенська декларація є першою спробою політиків надати змісту європейській ідентичності. Прагматичний підхід до її розуміння, відводив європейській ідентичності інструментальну роль у творенні політики розвитку Європейського співтовариства. Цілком можна погодитися з думкою професора Центру європейських досліджень Еріка Еріксена, який акцентує на тому, що визначення європейської ідентичності дане в рамках Декларації про європейську ідентичність 1973 року, передбачає врахування динамічного характеру європейського об'єднання та перегляд спільної спадщини. Розвинута і підтримана у такий спосіб колективна ідентичність, стимулювала формування європейської публічної сфери. Так, вже наприкінці 90-х років дослідник фіксує, що в ЄС не бракує публічної сфери, оскільки існують нові соціальні рухи, політика ідентичності та європейські аудіовізуальні простори, такі як газети, радіо, телебачення тощо [19].

У 80-х роках Європейська Комісія закликала глав держав та урядів надати новий політичний поштовх концепції народної Європи. Це період життя заходів щодо зміцнення та пропаганди європейської ідентичності як способу формування нового виміру Співтовариства, яке відповідає очікуванням громадян Європи (Саміт Європейської ради, Фонтенбло 1984 р.). У цей час здійснюється просування ідеї європейського громадянства та нарративу «Народної Європи» (Паризький саміт 1974 р.; Брюссель та Мілан 1985 р.). Де рекомендації Комітету з питань народної Європи були чіткими: встановити символи та ініціативи, з якими пересічна людина могла б ідентифікуватись та брати у них участь. Протягом двох десятиліть, що настали після звіту, Європейський Союз мав власний прапор, власний гімн, забезпечив чотири свободи та створив спільну валюту — ці нововведення, і багато інших упроваджень були направлені на пошук спільної європейської ідентичності. Окремі дослідники [20] вважають, що ці заходи по створенню «Народної Європи» спонукали Європейське економічне співтовариство творити нову історію, яка розпочала процес побудови національної ідентичності. До цього моменту європейський проект в основному обертався навколо економічної та інституційної інтеграції, не приймаючи життєво важливих аспектів того, що становить, за словами Бенедикта Андерсона, «уявну спільноту».

Варто відзначити, що кожен етап інституціонального розвитку ЄС, був кроком до утворення європейської колективної ідентичності. Зокрема 1992–2008-й роки — це етап, який відзначений заснуванням Європейського Союзу, формуванням політико-правової основи ідентичності Європейського Союзу (Маастрихський договір 1992 р., Амстердамський договір 1997 р., Хартія засадничих прав громадян ЄС 2000 р., Лісабонський договір 2007 р.). У цей хронологічний проміжок у побудові європейської ідентичності фіксуємо появу процесів її ототожнення з демократичними або конституційними нормами. Це дозволяє нам стверджувати, що система соціально значущих орієнтацій, стала важливою передумовою розвитку громадянської самоідентифікації, а значить виводила громадян ЄС на інший рівень усвідомлення себе як представника наднаціонального політичного утворення. Маастрихський договір (1992 р.) окреслив розуміння європейської спільноти об'єднаної не лише економічними і політичними чинниками, ціннісними засадами, а й комплексом прав, які надають виключні можливості для членів цієї спільноти. Прийняті документи були покликані сформувати уявлення про загальнозначущі суспільні цінності, а також здійснити трансформацію розуміння солідарності європейської спільноти, заснованої на спільності економічних інтересів держав, повазі до їх історії, культури і традицій. Створення структурних можливостей для громадян стає потужним чинником у забезпеченні європейської ідентичності. Цим самим, закладаються додаткові важелі легітимізації європейської системи управління, високо рівня довіри до європейських інституцій, формується підґрунтя для організації спільного публічного культурного й комунікативного простору.

Поняття європейського публічного простору поступово набуває нових вимірів. Формується Європейська Концепція територіальної згуртованості в основі якої три принципи: соціальні, економічні, територіальні, визначені Зеленою книгою територіальної згуртованості (2008 р.), а також Лісабонським договором (2009 р.), які і по с'як час є предметом наукових і політичних дискурсів. Якщо на початку згуртованість територій розглядалася як інструмент економічної інтеграції країн-членів ЄС та становила одну з ключових задач політики зменшення регіональної нерівності, усунення диспропорцій, подолання соціальних та економічних дисбалансів, то наразі дискурс виходить за межі розуміння поняття «території» як соціально-економічної категорії — спрощеної суми економіки, суспільства та навколишнього середовища. «Згуртованість» починає виступати одним із механізмів формування цілісного європейського простору. Вона як особливий стан зв'язків у європейській спільноті повинна стати вираженням спільності інтересів, ціннісних орієнтацій, норм, цілей та дій щодо їх досягнення. Тому, територіальну згуртованість розуміють як «процес зближення територій», який, як очікується, відбуватиметься

протягом певного періоду часу на певній території за широким набором показників територіального розвитку, пов'язаних з кількома компонентами та вимірами [21]. А от вимір згуртованості до політичного порядку денного ЄС був включений для того, щоб підтримувати європейську модель суспільства [22]. Недаремно протягом 2016–2018 рр. в ЄС реалізовувався проєкт згуртованості (COHESIFY) [23]. Він мав оцінити, як і в якій мірі політика згуртованості ЄС впливає на уявлення громадян та їх ідентифікацію з Європейським Союзом.

Структурні зміни в аспекті приєднання держав-членів Центральної та Східної Європи у 2004, 2007 рр., настання фінансово-економічної кризи у 2008 р., згодом міграційної, Brexit у 2016 р. вивели на політичний порядок денний урядових структур проблему колективних ідентифікацій і запустили, на наш погляд, процеси адаптивної інституціоналізації політики європейської ідентичності. Зорієнтованість політик ЄС на результат та примноження структурних можливостей для громадян в кризових умовах посилює системні проблеми, викликані послабленням інституційної спроможності задовольняти вказані цілі, що в свою чергу підірвало легітимність ЄС як політичного союзу. Основними політичними цілями вже стають — «створення Європи, яка захищає, надає можливості» (програма Європейської Комісії 2017 р.); побудова «більш об'єднаного, сильнішого і демократичного союзу» (програма Європейської Комісії 2018 р.), подолання викликів та «єдиний, сильний і демократичний Союз» (програма Європейської Комісії 2020 р.), «побудова більш стійкої та справедливої Європи» (програма Європейської Комісії 2020 р.). Основними векторами політики на цей час визначено підтримка єдності та солідарності, пошук спільних рішень, виправдання сподівань всіх європейців, шляхом наближення Союзу до громадян (Декларації Сібіу 2019 р.).

Інституціоналізація політичної ідентичності ЄС здійснювалася під впливом ряду чинників: визначення та утвердження правового статусу; нормативно-ціннісне обґрунтування призначення та смислу існування ЄС; створення європейських наративів та конструювання суспільно-політичного ідеалу, який пов'яже в єдине минуле, нинішнє і майбутнє ЄС. Відмітимо, що інституціоналізація політики європейської ідентичності, стала певною відповіддю, реакцією на виклики з якими стикалося європейське суспільство. Кожен з умовних етапів відображає як сам політичний порядок денний, так і механізм розв'язання проблем. На початкових етапах рух до об'єднаної Європи був інструментом, який уряди європейських держав використовували для посилення власної спроможності щодо реалізації функцій держав, зокрема оборонної (безпекової), згодом — економічної. Політичне оформлення ЄС дало потужний поштовх до розвитку сервісної функції. ЄС став виступати певним квазі державним сервісом. Реалізація сервісної функції відповідала загальним трендам трансформації моделей

публічного управління даного періоду—більше сервісу, більше послуг, більше можливостей. Щоразу успіхи ЄС з підвищення рівня життя своїх громадян, відкривали можливості для здійснення нових кроків до більш об'єднаної Європи, а значить до більшої інтеграції. Солідарність держав членів ЄС, побудована на конкретних досягненнях, а також на ціннісних засадах, серед яких рівень та якість життя — одна з основних. У цьому сила ЄС, водночас і його слабкість. Формування європейської ідентичності мало стати індикатором оформлення ЄС як політичної спільноти з усталеними практиками, що забезпечують її самовідтворення, легітимацію її інститутів. Варто зазначити, що інституціоналізація політики формування європейської ідентичності розглядається нами не стільки як сам процес створення безпосередньо інституцій ЄС, скільки в контексті того, як вони спроможні продукувати і підтримувати регулярні моделі поведінки, встановлюючи формальні правила та норми. І тут більш значимим є вироблення і закріплення неформальних правил, які сприяють відтворенню регулярних моделей поведінки.

Розуміння того, що механізм формування європейської ідентичності аж ніяк не лежить на поверхні, спонукав європейських розробників політики ініціювати проведення наукового пошуку тих ключових тригерів, які б дозволили політичним рішенням влучити в ціль і досягти політичної мети. Прийняття рішень європейськими інституціями щодо формування політики європейської ідентичності, здійснювалося в парадигмі доказової політики, підходу який набрав полярності у 2000-х роках та наразі є домінуючим у загальноєвропейському дискурсі розробки публічних політик (П. Кейнрі [24]. В Соулсбері [25], К. Босвел та К Сміт [26]). Для вивчення процесів європеїзації, встановлення джерел і ключових чинників, що впливають на формування європейської ідентичності для більш ефективного формування європейської політики застосовувалися такі інструменти як програми та проекти фінансовані Європейською Комісією. Вони були зорієнтовані на проведення наукових досліджень таких вимірів європейської ідентичності як колективні дії, структурні можливості, стандартизації і регулювання у просуванні європейських норм, виробництва культурного продукту, побудови міжкультурної комунікації тощо. Наприклад: «Ідентичність та сучасність в Європі: Європейські, національні програми побудови ідентичності та політика, культура, історія, релігія» (IME) [27]; «Європейські національні музеї: політика ідентичності, використання минулого та громадянин ЄС» (EuNaMus) [28]; «Відновлення демократії в Європі» (RECON) [29]; «Мистецькі фестивалі та європейська публічна культура» (EURO-FESTIVAL) [30]; «Ідентичність і конфлікт. Культурна спадщина та відновлення ідентичностей після конфлікту» (CRIC) [31]; дослідницький проект «Еволюція європейської ідентичності: Використання біографічних методів для вивчення розвитку європейської ідентичності»;

програма з вивчення структурних умов та можливостей, що створює ЄС (EUROIDENTITIES) [32] та інші.

Використання аналітичних методів, встановлення фактичних даних, що застосовувалися у дослідницьких проєктах Європейської Комісії, мали зробити політику більш обґрунтованою та забезпечити її реалізацію. Політика формування європейської ідентичності вимагала певного контексту, який допоміг би громадянам ЄС зрозуміти її цілі, запропонувати ефективні механізми європейської ідентичності у громадян для посилення легітимності Європейського Союзу та забезпечення його подальшого розвитку. Ставилося за мету аналітичним шляхом з допомогою дослідницьких програм, виявити складові «європейської ідентичності», чинники, які впливають на її утворення та забезпечують стійкість. Така система знань була необхідною для формування інституціонального порядку, з допомогою якого буде конструюватися політична та соціальна реальність ЄС. Вивчення особливостей існуючих ідентифікаційних практик — ставало необхідним для подальшого конструювання європейської ідентичності, творення на цій основі політики. До цих процесів було залучено ряд провідних європейських університетів, надано значну фінансову підтримку. Проєкти, фінансовані Європейською Комісією були складовою процесу інтелектуального програмування політики європейської ідентичності. Окремо зазначимо, що завдяки цим проєктам, значний поступ зробила наука у питаннях вивчення механізмів утворення персональної та колективної ідентичностей. Відтак потужність, кількість задіяних учасників дає підстави виокремити політику концептуалізації як окремий напрям політики. Концептуалізація поняття «європейської ідентичності», що здійснювалася для розробки політики показала, що європейська ідентичність передбачає самоідентифікацію індивіда з європейською спільнотою на основі співвіднесення з європейськими цінностями та європейськими інститутами. Вона опирається на почуття спільності із співгромадянами та емоційне переживання такої спільності. У цьому контексті ідентифікаційними маркерами можуть виступати географічна приналежність до ЄС, відчуття себе європейцем, виявлення прихильності до Європи. Суттєве значення для європейської ідентичності мають суб'єктивні фактори, зокрема обізнаність, свідомість, почуття (симпатія). Самовизначеність особи є однією з головних відповідей на потребу людини належати до якоїсь спільноти, щоб користуватися тими перевагами доступ до яких закритий поза її межами. Отримання привілеїв є важливим чинником ідентифікації громадянина з певною спільнотою, відповідно і створення структурних умов, надання структурних можливостей, інституціоналізація європейського публічного простору — все це сприяло підтримці та розвитку європейської ідентичності. Завдячуючи проведеним дослідженням встановлено, що європейська ідентичність доповнює національну ідентичність, яка залишається базовою у самовизначенні громадян

ЄС. Політика формування європейської ідентичності є поєднанням створення структурних умов, які відкривають нові можливості спочатку для країн-членів європейської спільноти (зовнішньо-політичне позиціонування ЄС як світового лідера, безпековий чинник, торговельні переваги), а після Маастрихського договору — для громадян ЄС. Базові структурні чинники, які вплинули на формування політики європейської ідентичності охоплюють процеси створення політичних, соціальних, економічних та правових інститутів, які забезпечили інституційні основи для формування європейського публічного простору, реалізації подальших інституційних дій і практик.

Формування європейської ідентичності, створення інституційних умов її розвитку, мали забезпечити реалізацію політичних цілей щодо подальшої інтеграції ЄС, шляхом впливу на політичну поведінку громадян ЄС, зокрема стимулювання участі у виробленні та реалізації політики ЄС і, як наслідок, підвищення рівня довіри, посилення легітимності європейських інституцій. Культивовані у такий спосіб такі цінності як солідарність, згуртованість, а також політична дієвість громадян, мали надати новий інтеграційний імпульс європейському політичному проекту. Ідея ролі структурних можливостей у механізмі утворення колективної ідентичності не є новою для науковців. Зокрема Р. Брубейкер та Ф. Купер розглядають ідентичність, не як певний атрибут, а як ресурс, яким користуються громадяни [3]. Структурні умови, можливості є одним із вимірів європейської ідентичності [7, с. 7–8]. Правила та інституційні норми, поряд з культурною спадщиною, у тому числі з такими маркерами як символи, міфи, нарративи, стали основою для колективної дії — невід’ємної умови формування європейської ідентичності. Рамкова інтеграція має забезпечити зміни на когнітивному рівні, зокрема на рівні очікувань, цінностей, переконань, формування нарративів, як нового способу вираження Європи, її цінностей та ідеалів. Участь у колективній діяльності потенційно зміцнює уявлення про спільну європейську ідентичність як необхідну умову становлення європейського демосу.

Структурні можливості, що надавалися за правом громадянства ЄС, у докризовий період (1992–2008 рр.), були ключовим елементом у механізмі формування ідентичності європейської спільноти. Аналіз політики формування європейської ідентичності доводить, що національна ідентичність є обов’язковою структурною передумовою для розвитку європейської ідентичності, проте сам її розвиток зумовлюється тими структурними можливостями, які надаються європейській спільноті, зокрема громадянам ЄС та відкривають їй доступ до суспільних благ, що є недосяжними для інших. Саме структурні можливості, що надавалися за правом громадянства ЄС, були ключовим елементом у механізмі формування ідентичності європейської спільноти. Відповідно стратегічними цілями політики європейської

ідентичності є розбудова Союзу, який би «відповідав очікуванням громадян Європи». Як відомо, потужними тригерами, що впливали на зародження політики європейської ідентичності є фінансові-економічні кризи, які зумовили звуження потенціалу подальшого примноження структурних можливостей для громадян в аспекті задоволення їх очікувань. Це спонукало політичний порядок денний до необхідності створення структурних умов для розвитку горизонтального виміру політики європейської ідентичності з безпосереднім залученням громадян до її формування, а також необхідності розбудови міцних соціокультурних зв'язків як основи розвитку європейської ідентичності та дієвості спільного політичного проєкту. Висловлюємо гіпотезу, що збройна агресія РФ і розв'язання війни проти України, яка вивела безпековий чинник на перше місце європейських урядових структур, своїм наслідком матиме посилення єдності європейської спільноти. Також, висловлюємо й інше припущення, що успішна реалізація Європейською Комісією завдань щодо формування європейської цифрової ідентичності, може стати початком нового етапу розвитку Європейського Союзу та сприятиме появі нового інтеграційного потенціалу, доповнюючи його подальшу економічну, інституційну інтеграцію.

Основними інструментами формування та реалізації політики європейської ідентичності стали не лише дослідницькі проєкти, а й політичні ініціативи Європейської Комісії (проєкти «Європейське місто культури», «Європейські столиці», «Дні європейської спадщини», Netd @ us Europe, Netd @ us Europe Week, опитування «Майбутнє Європи», «Конференція про майбутнє Європи» тощо), програми («Європа для громадян», «Культурна Європа», «Творча Європа», «Горизонт 2020» тощо), численні платформи, мережі, громадські діалоги, європейські громадянські ініціативи, проєкти європейської співпраці, громадські форуми, публічні дебати. Так само можна виокремити фінансові інструменти — Європейський соціальний фонд та Європейський фонд регіонального розвитку, Програму Horizon Europe, а також інструменти зовнішнього фінансування. Політичні інституційні інструменти Європейського парламенту, Ради Європи, зокрема регламенти та директиви. Сама політика формування європейської ідентичності пронизувала весь спектр європейських політик. Саме вони ставали потужними інструментами у досягненні політичних цілей стимулювання розвитку європейської ідентичності. Серед таких напрямів європейських політик, у першу чергу виокремимо: — культурну політику, яка з 1997 року визначена Європейською Радою пріоритетною з політик ЄС для побудови спільного європейського дому, що дало потужний імпульс для конструювання європейської ідентичності шляхом впровадження «нової політики культурної належності» (програма «Творча Європа»). Посилення почуття приналежності до спільного культурного простору Європи через сприяння розвитку активного громадянства стало одним із механізмів формування

європейської ідентичності у 2000-х роках. Сучасні цифрові можливості сприяли безпосередній залученості громадян до культурних інтеграційних процесів, шляхом відкриття доступу до інших культур, культурної спадщини, що впливало на почуття приналежності до європейського культурного простору (програма MEDIA). Його розвиток відбувався шляхом сприяння транснаціональній мобільності культурних та творчих гравців, завдяки створенню інституційних умов для транснаціонального обігу культурних творів, включаючи аудіовізуальні твори, товари, тим самим сприяючи культурному обміну і міжкультурному діалогу (програма «Культура 2000», програма «Культурна Європа»). Зміцнення почуття спільної європейської ідентичності є частиною порядку денного визначеного Новою європейською програмою культури 2018 року; — освітню та молодіжну політику, які спрямовані на зміцнення європейської ідентичності через освіту, культуру. Пріоритетною цільовою групою формування політики європейської ідентичності є молодь. Ініціативи, що фінансуються ЄС пропонують даній віковій групі брати участь у молодіжних обмінах, волонтерстві, навчатися, працювати, подорожувати, приймати співучасть у демократичних процесах в ЄС («Європейський корпус солідарності», «Діалог молоді з ЄС», «Еразм+», «Віртуальний обмін Еразмус+», «Волонтери допомоги країнам ЄС», «DiscoverEU» тощо) Ці ініціативи спрямовані на формування у молодих європейців спільних цінностей, солідарності через освіту, навчання, що не обмежується національними кордонами. Активне громадянство, що реалізується у такий спосіб, розглядається як можливість проявити європейську ідентичність у всьому її різноманітті; — політику візуальної ідентичності спрямованої на підвищення у громадян ЄС обізнаності про інституційну структуру ЄС, зокрема Європейську раду, Раду ЄС, Єврогрупу, Генеральний секретаріат Ради тощо, шляхом створення та поширення їх офіційних логотипів; — політику розвитку європейського громадянства, що спрямована на формування у громадян ЄС розуміння Союзу, його історії, різноманітності, багатомірності. Інтерпретація історії та соціальної реальності має внести ясність у питання європейської ідентичності і надати обґрунтування їх політичному вибору, спонукати до громадянської та демократичної участі на рівні Союзу (програма «Європа для громадян» (2004–2012 рр.)), викликати почуття належності до Європи; — політику згуртованості, а безпосередньо формування Європейської Концепції територіальної згуртованості на основі трьох принципів (соціальна, економічна, територіальна) враховуючи Зелену книгу територіальної згуртованості 2008 р., Лісабонський договір 2009 р. Розглядати політику згуртованості ЄС як один з найбільш ефективних інструментів розвитку «почуття спільності».

Проблема політики формування європейської ідентичності на сучасному етапі розвитку ЄС має дві складові: управлінську — забезпечення

руху європейської спільноти до самоорганізації на засадах її політичних інтересів; політичну — брак згуртованості серед європейців. До способів її розв'язання відноситься розвиток культурного, наукового та освітнього публічного простору; залучення громадськості до процесів вироблення політики, розвиток багаторівневого управління. Протягом досліджуваного періоду управління політикою формування європейської ідентичності здійснювалося Європейською Комісією, органами управління, які офіційно відповідальні за розробку, координацію та виконання програм. Однак не можна не відмітити значну кількість стейкхолдерів, що залучалася до розробки та її реалізації. Це й інститути громадянського суспільства, європейські університети, які отримували фінансування на реалізацію проєктів Європейської Комісії; громадськість, яка виступала цільовими групами під час реалізації проєктів. Нині політика європейської ідентичності реалізується у культурно-освітньому та регіональному вимірах, що відповідає напрямам культурної, освітньої політик, політики згуртованості. Основними інструментами її реалізації є проєкти, платформи, діалоги громадян у формі дебатів. Варто зазначити, що культурна політика ЄС, враховуючи внутрішню та мистецьку цінність культури, спрямована на розбудову, розвиток економічних цінностей культурно-творчих секторів (програма «Культурна Європа»). Комерціалізація європейського культурного продукту, спрямування на забезпечення доданої вартості усіх дій та заходів, посилення конкурентоспроможності її виробників шляхом створення європейських мереж, дає можливість залучати найбільше число громадян у цю сферу, посилювати почуття приналежності до спільного культурного простору. Як наслідок, отримання таких переваг стає вагомим чинником ідентифікації громадянина з європейською спільнотою. Нині залишається пріоритетним для ЄС врегулювання процесів створення візуальних продуктів, де є чітке розуміння їх ролі у механізмі продукування європейських культурних цінностей, у «живленні» європейської ідентичності. Це і стає вагомим обґрунтуванням наполегливого тиску інституцій ЄС на Україну щодо прийняття відповідного законодавства.

Розглядаючи механізми формування політики європейської ідентичності, варто звернути увагу на український контекст, адже проблеми, які вирішувалися/ються в ЄС є актуальними і для нашої держави. Війну, яка стала наслідком агресії РФ, часто самі українці називають війною за ідентичність, за право бути інакшими, наповнюючи це поняття як соціокультурним, так і політичним змістом. Внутрішня мобілізація громадян, без якої неможливо чинити опір ворогові, дала потужний поштовх до консолідації та згуртованості українців. Україна як політична спільнота як ніколи відчула єдність, оскільки на порядку денному постало питання не лише її цілісності, а й виживання як держави та утвердження української нації. Досвід формування політики європейської ідентичності для нас

є корисним не лише в контексті євроінтеграційних процесів, а й у зв'язку з можливістю застосування політики як такої у якості інструменту формування як європейської, так і національної ідентичності. Якби не хотілося зберегти синергію солідарності, що виникла як відповідь на зовнішні загрози, інерція консолідованості та згуртованості української спільноти, все однак матиме обмежений ресурс. Як стверджував Ч Тіллі, ідентичності завжди потребують свого підтвердження [33, с. 608]. Відтак, необхідно мати нові політичні інструменти їх підтримки і, на наш погляд, цілеспрямована політика формування ідентичності — один з них. Контекст політики формування національної ідентичності для України є пріоритетним, оскільки з одного боку, європейська ідентичність не є заміною національної ідентичності і політика не спрямована на її витіснення, а з іншого є частиною багаторівневої системи ідентичностей.

Висновки

Інституційне оформлення європейського політичного проєкту показує, що інструмент ідентичності став одним з основних у його конструюванні. Дослідження політики формування європейської ідентичності, визначення концептуальних засад, дає підстави окреслити її як цілеспрямований курс дій щодо створення європейського публічного простору, розвитку групових зв'язків, з метою спонукання громадян ЄС до колективної діяльності на політико-правових та інституціональних засадах, європейських цінностях, спонукаючи виникненню «європейського демосу». Відповідно інституціоналізація політики європейської ідентичності становить процес створення інституціональних умов політики формування та розвитку європейської ідентичності, серед яких: утворення спільних політичних і політико-управлінських інституцій; закладення політико-правових основ для генерування комплексу політичних, економічних, соціальних, культурних зв'язків в середині європейської спільноти, продукування ціннісно-смыслового поля.

Концептуалізація політики формування європейської ідентичності, яка відбувалася у процесі євроінтеграції, включала в себе і розвиток політико-культурних основ європейської спільноти з поступовим переходом на засади її розбудови, як спільноти в основі якої закладено механізм колективної дії та спільної діяльності. Такий мережево-просторовий механізм європейського співтовариства підсилює багатоманітність зв'язків взаємодії, продуктом яких стає європейський публічний простір, а основною метою — створення спільних благ. Як бачимо формування європейської ідентичності не було самоціллю політики європейських інституцій, радше сама політика виступила інструментом у досягненні політичних цілей ЄС. Із таких цілей вибудовувався ціннісний комплекс на засадах ЄС (об'єднана Європа, солідарність, згуртованість, культурне різноманіття);

макрополітичні цілі (протидія соціальним конфліктам; створення стійких форм політичної та соціальної інтеграції; забезпечення додаткової легітимності ЄС як політичного утворення, надання йому більшої громадської підтримки; зміцнення рівня довіри до європейських інституцій та європейської політики; стимулювання участі громадян у європейському політичному процесі). Тож, ефективність політики європейської ідентичності полягала у наданні європейській ідентичності інструментальності у розв'язанні управлінських задач, що стояли перед органами публічного управління ЄС, зокрема у досягненні поставлених політичних цілей.

Досвід ЄС з формування європейської ідентичності показує, що така політика потребує виважених наукових підходів, серед яких: — програмно-орієнтований підхід; — науково-виважений підхід (де політика базується на доказах). — мультиакторний підхід у виробленні політики, що відповідає принципам good governance.

Також політика формування ідентичності потребує належних інституціонального забезпечення та фінансових інструментів. Вважаємо, що проблеми суспільно-гуманітарної сфери України, зокрема й у питаннях формування ідентичностей, не можуть бути вирішені «простими рішеннями». Необхідна конвертація та трансфер наукових результатів, знання у політичні рішення, колаборація науковця і розробника політики, інституційне забезпечення інтелектуального супроводу формування та реалізації політики.

Список посилань

1. Bergbauer S. Explaining European Identity Formation Citizens' Attachment from Maastricht Treaty to Crisis. International Publishing AG, 2018. 253 p. URL: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/59878/1/134.pdf>. pdf
2. Jamieson L. Theorising Identity, Nationality and Citizenship: Implications for European Citizenship Identity. *Sociología*. 2002. Issue 34 (6). P. 507–532.
3. Brubaker R., Cooper F. Beyond «Identity». *Theory and Society*. 2000. Vol. 29, № 1. P. 1–47 URL: https://leiaarqueologia.files.wordpress.com/2018/03/brubaker__cooper_-_beyond_identity.pdf
4. Tekiner U. The «European (Union) Identity»: An Overview. URL: <https://www.e-ir.info/pdf/82856>
5. Lerch M. European Identity in International Society — A Constructivist Analysis of the EU Charter of Fundamental Rights. *Webpapers on Constitutionalism & Governance beyond the State*. № 2. 2003. 31 p.
6. Tsaliki L. The Construction of European Identity and Citizenship through Cultural Policy. *European Studies*. 2007. № 24 (1). P. 152–182.

7. Miller R., Dmecka M., Schubotz D., Svašek M. Dimensions for the Expression of European Identity. *The Evolution of European Identities: Biographical Approaches* / eds. R. Miller, G. Day, P. Macmillan. 2012. pp. 1–20.
8. European Identity and Citizen Attitudes to Cohesion Policy: What do we know? / C. Mendez, J. Bachtler URL:http://www.cohesify.eu/downloads/Cohesify_Research_Paper1.pdf
9. Нагорна Л. Ідентичність у системі соціального пізнання. Регіональна ідентичність: український контекст. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. С. 33–43.
10. Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності — Історичні причини та політичні наслідки. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 252 с.
11. Історичні, теоретичні та методологічні засади дослідження цивілізаційної ідентичності. *Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність* / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
12. Рафальський О. Концепт майбутнього української нації та його консолідуючий потенціал. *Етнополітичні чинники консолідації сучасного українського суспільства* / ред. кол. О. Рафальський (голова), В. Войналович, М. Рябчук. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. С. 281–323.
13. Кулик В. Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки. К.: *Часопис «Критика»*, 2010. 656 с.
14. Media and Citizenship: Transnational Television Cultures Reshaping Political Identity in the European Union. URL:<https://cordis.europa.eu/project/id/217480>
15. Нагорна Л. Шляхи й механізми соціокультурної інтеграції. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. С. 203–238.
16. Пелагеша Н. Є. Європейська ідентичність: зміст, функції, механізми формування. *Мультиверсум. Філософський альманах*: зб. наук. пр. К., 2007. Вип. 60. С. 12–34.
17. Schuman declaration May 1950. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en.
18. Document on the European Identity published by the Nine Foreign Ministers (Copenhagen, 14 December 1973). URL.: http://aei.pitt.edu/4545/1/epc_identity_doc.pdf
19. Eriksen E. The Question of Deliberative Supranationalism in the EU. URL.: www.arena.uio.no/publications/wp99_4.htm

20. Bjørnbekk A. Civic and Ethnic Nationalism in European Union Identity Creation URL: <https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-reports/2020/report-2-20-bjornbekk.pdf>
21. Medeiros E. Territorial Cohesion: An EU concept. *European Journal of Spatial Development*. 2016. № 60. URL: <https://nordregio.org/publications/territorial-cohesion-an-eu-concept/>
22. Faludi A. Territorial Cohesion: Old (French) Wine in New Bottles? *Urban Studies*. 2004. 41 (7). P. 1349–1363.
23. The Impact of Cohesion Policy on EU Identification. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/693427>
24. Cairney P. Understanding Public Policy. Theories and Issues. URL: <https://paulcairney.files.wordpress.com/2020/01/cairney-2nd-proof-combined.pdf>
25. Sanderson I. Evaluation, Policy Learning and Evidence-Based Policy Making. *Public Administration*. 2002. № 80 (1). P. 1–22.
26. Boswell C., Smith K. Rethinking policy ‘impact’: four models of research-policy relations. *Palgrave Communications*. 2017. Vol. 3. P. 1–10.
27. Identities and modernities in Europe: European and national identity construction programmes and politics, culture, history and religion. URL.: <https://cordis.europa.eu/project/id/215949>
28. European national museums: Identity politics, the uses of the past and the European citizen. URL.: <https://cordis.europa.eu/project/id/244305>
29. Reconstituting Democracy in Europe. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/28698>
30. Art Festivals and the European Public Culture. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/215747>
31. Identity and Conflict. Cultural Heritage and the re-construction of identities after conflict. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/217411>
32. The Evolution of European Identity: Using biographical methods to study the development of European identity. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/213998>
33. Tilly C. Political Identities in Changing Polities. *Social Research*. 2003. Vol. 70. № 2. P. 605–620.

References

1. Bergbauer, S. (2018). Explaining European Identity Formation Citizens’ Attachment from Maastricht Treaty to Crisis. International Publishing AG, 253 p. URL: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/59878/1/134.pdf>

2. Jamieson, L. (2002). Theorising Identity, Nationality and Citizenship: Implications for European Citizenship Identity. *Sociología*, Issue 34 (6), 507–532.
3. Brubaker R., Cooper F. (2000). Beyond «Identity». *Theory and Society*, Vol. 29, no 1, 1–47 URL: https://leiaarqueologia.files.wordpress.com/2018/03/brubaker__cooper_-_beyond_identity.pdf
4. Tekiner, U. The «European (Union) Identity»: An Overview. URL: <https://www.e-ir.info/pdf/82856>
5. Lerch, M. (2003). European Identity in International Society—A Constructivist Analysis of the EU Charter of Fundamental Rights. *Webpapers on Constitutionalism & Governance beyond the State*, no 2, 31 p.
6. Tsaliki L. The Construction of European Identity and Citizenship through Cultural Policy. *European Studies*. 2007. № 24 (1). P. 152–182.
7. Miller, R., Dmecka, M., Schubotz, D. & Svašek M. (2012). Dimensions for the Expression of European Identity. *The Evolution of European Identities: Biographical Approaches* / eds. R. Miller, G. Day, P. Macmillan, 1–20.
8. European Identity and Citizen Attitudes to Cohesion Policy: What do we know? / C. Mendez, J. Bachtler URL: http://www.cohesify.eu/downloads/Cohesify_Research_Paper1.pdf
9. Nahorna, L. (2008). Ідентичність у системі соціального пізнання. Регіональна ідентичність: український контекст. К.: ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 33–43.
10. Riabchuk, M. (2019). Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності—Історичні причини та політичні наслідки. Київ: ІПіЕнд ім. І.Ф.Кураса НАН України, 252 p.
11. Історичні, теоретичні та методологічні засади дослідження цивілізаційної ідентичності. *Тсвилізаційна ідентичність України: історія і сучасність* (2022) / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ.: ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 512 p.
12. Рафальський, О. (2020). Концепт майбутнього української нації та його консолідуючий потенціал. Етнополітичні чинники консолідації сучасного українського суспільства / ред. кол. О. Рафальський (голова), В. Воіналович, М. Ріабчук. Київ.: ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 281–323.
13. Кулик, В. (2010). Дискурс українських медіа: ідентичності, ідеології, владні стосунки. К.: Часопис «Крытыка», 656 p.

14. Media and Citizenship: Transnational Television Cultures Reshaping Political Identity in the European Union. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/217480>
15. Nahorna, L. (2011). Shliakhyimekhanizmysotsiokulturnoiintehratsii. Sotsiokulturna identychnist: pastky tsinnisnykh rozmezhuvan. K.: IPIEnD im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 203–238.
16. Pelahesha, N.Ye. (2007). Yevropeiska identychnist: zmist, funksii, mekhanizmy formuvannia. Multyversum. Filosofskyi almanakh: zb. nauk. pr. Kyiv, Vyp. 60, 12–34.
17. Schuman declaration May 1950. URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59/schuman-declaration-may-1950_en.
18. Document on the European Identity published by the Nine Foreign Ministers (Copenhagen, 14 December 1973). URL.: http://aei.pitt.edu/4545/1/epc_identity_doc.pdf
19. Eriksen, E. The Question of Deliberative Supranationalism in the EU. URL.: www.arena.uio.no/publications/wp99_4.htm
20. Bjørnbekk, A. Civic and Ethnic Nationalism in European Union Identity Creation URL: <https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-reports/2020/report-2-20-bjornbekk.pdf>
21. Medeiros, E. (2016). Territorial Cohesion: An EU concept. *European Journal of Spatial Development*, no 60. URL: <https://nordregio.org/publications/territorial-cohesion-an-eu-concept/>
22. Faludi, A. (2004). Territorial Cohesion: Old (French) Wine in New Bottles? *Urban Studies*, 41 (7), 1349–1363.
23. The Impact of Cohesion Policy on EU Identification. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/693427>
24. Cairney, P (2020). Understanding Public Policy. Theories and Issues. URL: <https://paulcairney.files.wordpress.com/2020/01/cairney-2-nd-proof-combined.pdf>
25. Sanderson, I. (2002). Evaluation, Policy Learning and Evidence-Based Policy Making. *Public Administration*, no 80 (1), 1–22.
26. Boswell, C., Smith, K. (2017). Rethinking policy ‘impact’: four models of researchpolicy relations. *Palgrave Communications*, Vo1, 1–10.
27. Identities and modernities in Europe: European and national identity construction programmes and politics, culture, history and religion. URL.: <https://cordis.europa.eu/project/id/215949>
28. European national museums: Identity politics, the uses of the past and the European citizen. URL.: <https://cordis.europa.eu/project/id/244305>

29. Reconstituting Democracy in Europe. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/28698>
30. Art Festivals and the European Public Culture. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/215747>
31. Identity and Conflict. Cultural Heritage and the re-construction of identities after conflict. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/217411>
32. The Evolution of European Identity: Using biographical methods to study the development of European identity. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/213998>
33. Tilly, C. (2003). Political Identities in Changing Polities. *Social Research*, Vol. 70, no 2, 605–620.

Svitlana Sytnyk

Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0003-3035-1998>

e-mail: abmis@ukr.net

Olena Ishchenko

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0003-3832-2403>

e-mail: ishchenko_o@knu.ua

**CONCEPTUALIZATION OF EUROPEAN IDENTITY
POLICY: EXPERIENCE FOR UKRAINE**

Abstract

The article is devoted to the scientific substantiation of the conceptual foundations of the European identity formation's policy. The European identity policy, in our opinion, is one of the most illustrative examples of the introduction of evidence-based policy tools and the use of science in political decision-making among all other European policies. Research projects funded by the European Commission were part of the process of intelligent policy design.

We believe that it is thanks to scientific research, despite the complexity of the phenomenon of «identity» itself, its atypicality as a direction of government policies, that today not only the power of «identity» as a resource capable of solving a number of problems of social development has been proven, but also the most effective mechanisms and tools for its implementation have been identified. The political goal of forming a European identity has a complex mechanism; each of its dimensions is implemented through the EU's cultural, educational, youth, and regional policies. The policy of European identity formation was conceptualized on the basis of the development of institutional foundations, formation of political, economic, and legal institutions, and creation of political and legal frameworks for implementing the policy of stimulating and supporting the development of European social and cultural practices.

Keywords: identity, European identity, European identity policy, institutionalization of European identity policy, evidence-based policy.

Стаття надійшла до редакції 15.04.23

© Ситник С.В., Іщенко О.М., 2023